

Цвєткова І.А.

студентка,

Науковий керівник: Варивончик А.В.

кандидат мистецтвознавства, доцент, докторант,

Київський університет імені Бориса Грінченка

РОЗВИТОК РЕЛІГІЙНОГО ЖИВОПИСУ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

В сучасних умовах знання традицій і цінностей мистецтва релігійного жанру є важливою компонентою культури. Релігійний живопис в літературі в основному визначають як жанр образотворчого мистецтва, основними сюжетами якого є епізоди з Біблії та Євангелія. На наш погляд, до цього жанру відносяться зображення церковно-історичні, святих, святкування православних свят, а також різні релігійні композиції. Тому, до релігійного живопису мають включатися не тільки епізоди з Біблії та Євангелія, але і із таких світових віровчень як буддизм, іслам.

Розглянемо функції релігійного живопису. Чи виконує він ті ж самі функції, що і живопис взагалі? Дослідження показало, що є певні особливості. На основі дослідження літератури [1; 2; 3] можна сформулювати такі основні функції релігійного живопису: молитвенна, богослужбова, чудотворна, естетична, цінностно-орієнтаційна (аксіологічна), знакова (семіотична), арт-терапевтична, виховна. На наш погляд, важливе значення має і канонічна функція для ікон, так як їх пишуть за певними правилами зі збереженням канону.

Мистецький аналіз дозволив виявити нам такі стилі живопису релігійного жанру: Романський стиль; Готичний стиль; Відродження (Ренесанс); Маньєризм; Бароко; Класицизм; Академізм; Романтизм; Символізм; Експресіонізм; Реалізм; Неокасицизм; Невізантійський стиль.

Історію розвитку іконопису у XII-XVIII ст. представляють українські ікони Національного художнього музею України: «Св. Георгій в житії» (XII ст.), «Покрова» (XII-XIII ст.), «Св. Петр і Павел» (XIII-XIV ст.), «Чудо Святого Георгія про змія» (Галичина, друга половина XV ст.). Православним святам присвячено і такі художні твори з іконостасу Успенського собору Києво-Печерської лаври (1729 р.): «В'їзд до Єрусалиму» та «Різдво Христове». Необхідно сказати, що в старі часи не прийнято було підписувати картину або ікону автору, так як вважалося, що їх рисує сам Бог. Тому, на старих іконах і картинах не завжди є імена художників.

Потрібно відзначити художні твори релігійного жанру таких українських митців XVII-XVIII ст.:

Івана Рутковича – «Царські Врата Жовківського Іконостасу» (1697-1699), «Три Ангели» (1697-1699), «Архангел Гавриїл» (1697-1699), «Моління» (1682), «Моління» (1683); «Успіння Богородиці» (фреска, 1697-1699 рр.).

Йова Кондзелевича – «Манявський Іконостас» (1698-1705), ікони Божої Матері з Іконостасу Білостоцького Монастиря, а також ікони Святого Георгія,

Святителя Іоанна Златоуста та Василя Великого, Божої Матері з Манявського Іконостасу (1698-1705), «Воздвиження Чесного Хреста» (1697-1705 рр.), «Різдво Богородиці» (Фрагмент), «Вознесіння» (1698 – 1705рр.), та інші.

Федора Сеньковича – «Іван Златоуст», «Василь Великий» (1620-ті рр.); та інші.

Володимира Боровиковського – «Богоматір» (Полтавщина, 1784 р.).

Як відомо, для стилю Бароко є характерними – величність, пишність декору, та орнаменту, обробки золотом в інтер'єрі, парадність, декоративність ікон. Український живопис епохи бароко відзначено застосуванням естетичних принципів народного мистецтва та іконографічних канонів, стильових особливостей. Н. Комашко пише: «До кінця XVII ст. Східноукраїнська ікона відходить від принципів «українського бароко» і стає повністю мальовничій, з реалістичним трактуванням обсягу і простору» [4, с. 196].

Потрібно відзначити твори релігійного жанру українських митців XIX-XX ст.: Івана Їжакевича, Михайло Врубеля, Миколи Пимоненка, Петра Холодного та інших.

Відомими є твори:

Івана Їжакевича – «Богоматір Оранта» (олія, 1884), «Стеля хори» (олія) у Кирилівської церкви, м. Київ;

Михайла Врубеля – «Зішестя Святого Духа на апостолів» (олія, 1884 р.), у XIX ст. на цинкових пластинах для мармурового іконостасу Кирилівської церкви, олією написані ікони «Святий Афанасій», «Богоматір з немовлям», «Ісус Христос» і «Святий Кирило»;

Миколи Пимоненка – «Пасхальна утрєня в Малоросії» (олія, 1891 р.);

Петра Холодного (старшого) – вітражі релігійного жанру у Нео-візантійському стилі (1920 р.) та інші.

При вивченні творів релігійного живопису важливе значення має застосування іконографічного методу, який дозволяє виявляти типи ікон і здійснювати типологію іконописних образів. Іконографія налічує велику чисельність типів зображень різних ікон. Наприклад, у календарі Православної церкви близько 260 шанованих та чудотворних ікон тільки Богородиці, а взагалі її ікон більше 860 найменувань [5]. При дослідженні ікон застосовується і історичний метод, виявляється їх естетичність. В іконописних оригіналах наведено опис іконографії святих і свят відповідно до церковного календарю, вони містять статті не тільки з техніки іконопису, а також богословські та інші статті.

Ікона пишеться відповідно до канону, вона освячується і застосовується у богослужінні. Юрий Бобров вказує «Впорядкованість зображення, вироблена в художній практиці поколінь, закріплювалася в іконографічному каноні. Поняття канону включає в себе канон пропорцій, колірний і композиційний канони» [6]. В іконах використовується особлива символіка кольору, світла, атрибутів та жестів. Сучасні тенденції в розвитку іконографічного канону живопису, візантійські традиції в розписах сучасних храмів України розглянуті А.Симонової в дисертаційній роботі, за допомогою методів систематизації і типологізації структуровані храмові розписи [7].

Вивчення іконографії і особливостей релігійного живопису потребує удосконалення класифікації ікон. В сучасних умовах відомі такі класифікації ікон [8]: за сюжетами, за кількістю зображуваних персонажів, за кількістю самотійних композицій, за масштабом зображуваних фігур, за стилістичними особливостями, за технікою виконання, за типом чудотворення та іншими ознаками.

На наш погляд, для дослідження іконографія має включати такі групи: іконографія Богородиці; іконографія Ісуса Христа; іконографія святих та інших образів (історія); іконографія новопроставлених святих.

Розглянемо сучасні техніки та матеріали в іконопису України. У Іконопису спостерігається все більша декоративність, естетичність ікон, але при їх написанні зберігається православний канон. В релігійних картинах сучасні художники показують власний підхід до побудови композицій та колірних рішень. Аналіз роботи іконописних майстерень та інтернет-магазинів («Православный дар», «Арт Стоун» та ін.) показав наявність великого ринку ікон в Україні та високий рівень естетичності творів. Ікони як і з давніх часів прикрашають золотом, сріблом і дорогоцінним камінням, закривають металевими ризами і окладами. Деякі ікони написані з використанням масел від чудотворних ікон з благословення священників [9].

В сучасних умовах виготовляють живописні, мозаїчні, різьблені, вишиті, литі та інші ікони. Для ікон застосовують матеріали: дерево цінних порід, полотно, бавовну, льон, шовк, паволоку, оксамит, темперу, олія, віск, акрил, поталь, золото, срібло, бронзу, сусальне золото, акрилове золото, бивень мамонта, емалі, бісер, стрази Сваровські, дорогоцінні каменя, гіпс, скло, муранське скло, кристали, фініфть та інші матеріали.

Досвід роботи іконописних майстерень показує, що при виготовленні ікон застосовують такі техніки та технології як розпис, живопис, сріблення, золочення, карбування, ліпнина, вишивка, золоте і лицьове шиття, шовкографія, гаряча емаль, гравірування, гальванопластика, філігрань та інші. Для виготовлення різьблених ікон застосовують 3d різьблення по дереву, декоративні художні елементи. Лики святих на іконах пишуть олією [9].

Таким чином, проведене дослідження визначає сутність, основні функції та стилі живопису релігійного жанру. Крім загальних функцій живопису, мають ще до релігійного живопису додаватися ті функції, які він дійсно виконує і повно відображає його сутність. Автором запропоновано групи для вивчення іконографії у релігійному живопису. Сучасний етап розвитку релігійного живопису в Україні показує як зберігання православного канону, так і все більшу його декоративність та естетичність.

Список використаних джерел:

1. Образотворче мистецтво. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Образотворче_мистецтво.
2. Сокольникова, Н. М. История изобразительного искусства: учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений : в 2 т. Т. 1 / Н. М. Сокольникова. – 2-е изд., – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 304 с.

3. Функция иконы. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://azbyka.ru/m-funkcii-ikony-ikona-i-obraz>.
4. История иконописи. Истоки. Традиции. Современность VI -XX века. СПб, 2014. – 289 с.
5. Иконы божьей матери. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.marsu.ru/events/DNKM/files/03_10_16.pdf.
6. Бобров Ю.Г. Основы иконографии древнерусской живописи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.booksite.ru/fulltext/ikonograf/text.pdf>.
7. Симонова А.В. Византийские традиции в современных росписях православных храмов Украины (конец XX – начало XXI веков) 17.00.05 – изобразительное искусство. Диссертация на соискание научной степени искусствоведения. Харьков, 2015. – 469 стр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ksada.org/doc/simonova-diss.pdf>.
8. Икона. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Икона>.
9. Интернет-магазин православных товаров. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://axios.world/>.

Шерстюк Т.А.

*старший викладач,
Балаклійська дитяча музична школа*

ФЕНОМЕН ГАЛИНИ СМАГЛІЙ (ДО 80-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Про Галину Артемівну Смаглій можна говорити безкінечно, настільки багатогранною є її творча особистість. Заслужений працівник культури та Відмінник освіти України, член Національної всеукраїнської музичної спілки, талановитий музикознавець, лектор, лауреат багатьох престижних премій та володар урядових нагород, Галина Артемівна завжди вбачала своє основне призначення в педагогічній діяльності. Важко переоцінити її внесок у розвиток музичної педагогіки України.

Г. А. Смаглій (1937 – 2010)

**З юними обдарованнями. Балаклійська
ДМШ, 2009 р.**